

Шевченко Світлана,
*кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник
відділу історії та філософії освіти,
Інститут педагогіки НАПН України,
e-mail: shevchenko_s_n@ukr.net*

СУЧАСНЕ СЛУХОПРОТЕЗУВАННЯ ЯК ОДИН ІЗ ФЕНОМЕНІВ СЬОГОДЕННЯ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО МОВЛЕННЯ У ДИТИНИ

Слухопротезування відіграє ключову роль у формуванні мовлення у дітей з порушенням слуху. Дитина зможе чути звуки мови, що є необхідним для розвитку мовлення. При правильному та своєчасному слухопротезуванні дитина навчиться говорити, розуміти усне мовлення та використовувати мову для спілкування. «Захворювання слухової системи та спричинені ними порушення слуху віднесено до найбільш розповсюджених медико-соціальних проблем, з якими стикається суспільство, втрата слуху посідає третє місце серед причин інвалідності у світі. В останні десятиліття спостерігається стійка тенденція до збільшення чисельності осіб з порушеннями слуху, нині тією чи іншою мірою порушений слух має 1,5 млрд людей на планеті. Майже третина з них, близько півмільйона осіб, потребує слухопротезування. За прогнозом ВООЗ, до 2050 року порушення слуху може мати кожний четвертий мешканець планети, що становитиме близько 2,5 млрд осіб» [1, с. 132]. Порушення слуху у дітей це серйозна проблема, яка перешкоджає їх гармонійному розвитку в подальшому. І дуже важливо купити слуховий апарат дитині правильно, щоб забезпечити її хорошу чутність. До реабілітації слуху у дітей потрібен більш серйозний підхід, ніж у дорослих. І головне правило знайти фахівців, які допоможуть впоратися з проблемою приглухуватості.

У сучасному світі розвиток медичних і технологічних рішень відкриває нові горизонти для підтримки осіб з порушеннями слуху. Особливо актуальним є раннє втручання. Сучасне слухопротезування це важливий соціокультурний та педагогічний інструмент, яке докорінно змінює розвиток дитини, її комунікативні здібності, навчальні досягнення та якість життя загалом.

Проблематика слухових порушень у дітей залишається актуальною як у глобальному, так і в національному масштабі. За даними ВООЗ, понад 430 мільйонів людей у світі мають значні порушення слуху, з яких близько 34 мільйонів - це діти. Близько 60% дитячої втрати слуху можна запобігти, а решту - компенсувати за допомогою ефективних слухових технологій, таких як слухові апарати та кохлеарні імпланти.

Однією з передумов успішного мовленнєвого розвитку дитини з порушенням слуху є своєчасна діагностика. У багатьох країнах світу, зокрема і в Україні, вже запроваджено обов'язковий неонатальний скринінг слуху, який дозволяє виявити проблеми, починаючи з перших днів життя. Чим раніше

дитина отримає слуховий пристрій, тим вищі шанси на природне формування мовлення. Ідеально, якщо слухопротезування відбувається до 6-місячного віку – тоді розвиток мовлення часто наближається до норми.

У ХХІ ст. слухопротезування зазнало справжньої трансформації. Сучасні слухові апарати - мініатюрні комп'ютери, здатні адаптуватися до різних акустичних умов, фільтрувати шум, синхронізуватися зі смартфонами, телевізорами, використовувати Bluetooth-з'єднання. «На сьогодні ми не можемо вилікувати таку дитину, але можемо надати їй максимально ефективну допомогу. Важливе значення мають скринінгові аудіологічні обстеження дітей раннього віку для виявлення порушень слуху. Зволікати зі скринінгом слуху не варто, адже доля дитини визначається такими факторами як вік, у якому відбулося порушення слухової функції, час встановлення порушення, ступінь зниження слуху та своєчасність початку заходів, спрямованих на відновлення слухової функції. Тому надання кваліфікованої допомоги у разі виявлення порушення слуху, а особливо глухоти, має відбуватися якнайшвидше. Це важливо тому, що найбільш інтенсивний розвиток слухових шляхів, центрів слуху та мови, а також мозку відбувається в перші півтора роки життя дитини і до трьох років завершується. На сьогодні ми не можемо вилікувати таку дитину, але можемо надати їй максимально ефективну допомогу. Важливе значення мають скринінгові аудіологічні обстеження дітей раннього віку для виявлення порушень слуху. Зволікати зі скринінгом слуху не варто, адже доля дитини визначається такими факторами як вік, у якому відбулося порушення слухової функції, час встановлення порушення, ступінь зниження слуху та своєчасність початку заходів, спрямованих на відновлення слухової функції. Тому надання кваліфікованої допомоги у разі виявлення порушення слуху, а особливо глухоти, має відбуватися якнайшвидше. Це важливо тому, що найбільш інтенсивний розвиток слухових шляхів, центрів слуху та мови, а також мозку відбувається в перші півтора роки життя дитини і до трьох років завершується» [2, с. 3]. Особливої уваги заслуговує кохлеарна імплантація, що дозволяє передавати звуки безпосередньо на слуховий нерв. На відміну від слухових апаратів, які підсилюють звук, імплант обходить пошкоджене внутрішнє вухо і напряму стимулює нервові закінчення. Це дає змогу дітям із повною глухотою розвивати мовлення та включатися в освітній процес на рівних з однолітками.

Завдяки сучасним технологіям, діти, які ще 20–30 років тому могли б залишитися поза межами мовного розвитку, сьогодні мають шанс не просто чути, а слухати, розуміти, говорити, навчатися і повноцінно жити.

Формування мовлення - складний психофізіологічний процес, який пов'язаний із сенсорним досвідом дитини. У разі порушення слуху втрачається основний канал отримання звукової інформації, що ускладнює природне засвоєння мови. Слухопротезування дозволяє частково або повністю відновити доступ до акустичних сигналів, які є базовими одиницями для формування фонематичного слуху, артикуляції, словникового запасу.

Численні дослідження доводять, що діти, які були слухопротезовані до року, демонструють значно кращі результати у мовленнєвому розвитку, ніж ті, хто отримав апарати пізніше. Своєчасне слухопротезування сприяє формуванню спонтанного мовлення, розвитку граматичних структур, розумінню мовлення інших людей та успішній соціалізації.

Надзвичайно важливим є міждисциплінарний супровід дитини після слухопротезування. Команда фахівців (аудіолог, сурдопедагог, вчитель ритміки, логопед, психолог, соціальний працівник) - працює над тим, щоб дитина навчилася інтерпретувати звуки, сприймати мовлення, говорити. Без належної реабілітації навіть найсучасніший пристрій може виявитися неефективним. Важливою складовою є також залучення батьків. Вони мають стати активними учасниками процесу: забезпечувати мовленнєве середовище вдома, стимулювати комунікацію, проходити навчання, співпрацювати з фахівцями. Таким чином, сімейно-орієнтований підхід стає запорукою ефективного розвитку мовлення у дитини з порушеннями слуху.

Етапи супроводу:

- **0-3 місяці** - адаптація та налаштування
- **3-12 місяців** - розвиток слухових навичок
- **1-3 роки** - активний мовленнєвий розвиток
- **3-6 років** - підготовка та адаптація до школи
- **6+ років** - підтримка самостійності

Принципи ефективного супроводу:

- Індивідуальний підхід до кожної дитини
- Безперервність супроводу
- Міждисциплінарна координація
- Сімейно-орієнтований підхід
- Використання доказових методів

Показники успіху це адаптація, прогрес у мовленні, соціальна інтеграція та покращення якості життя всієї сім'ї.

Серед перспектив - подальша мініатюризація пристроїв, розвиток нейроінтерфейсів, використання штучного інтелекту для покращення засобів слухопротезування, автоматична транскрипція мовлення тощо.

Сучасне слухопротезування - це не лише технічне досягнення, а соціально-культурне явище, яке змінює долі дітей. Воно дозволяє дитині чути світ, спілкуватися, навчатися, мріяти і реалізовувати себе. За умови раннього втручання, ефективного супроводу та створення безбар'єрного середовища, слухопротезування стає потужним інструментом для повноцінної інтеграції дітей із порушеннями слуху в суспільство.

Список використаних джерел

1. Жук, В. Слухоорієнтовані технології розвитку словесного мовлення дітей з кохлеарними імплантами. *Особлива дитина: навчання і виховання*, 2023. 110(2), С. 129-148. <https://doi.org/10.33189/ectu.v110i2.141>
2. Шевченко В.М. Реабілітація дітей з порушеннями слуху в Україні на сучасному етапі. *Вісник НАПН України*, 2021, 3(2) С. 1-6.

<file:///C:/Users/%D0%9E%D0%BB%D0%B5%D1%81%D1%8F/Desktop/208-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-422-1-10-20211119.pdf>